

Forbudet mot bruk av ordet Allah for kristne i Malaysia Bakgrunn og fremvekst

Erik Waaler
Professor ved NLA Høgskolen
erik.waaler@nla.no

Sammendrag: I 1981 forbød malaysiske myndigheter bruken av ordet Allah for ikke muslimer. Dette førte til heftige protester fra de kristne og resulterte i en lengre rettsprosess som ikke er avsluttet i skrivende stund. Artikkelen drøfter bakgrunnen for forbudet, de begivenheter som fulgte, hvorfor de kristne protesterte på forbudet.

Nøkkelord: muslimer, islam, Allah, Malaysia.

Summary: The Malaysian government prohibited the use of the word Allah for non-Muslims in 1981. This led to fierce protests from the Christians and resulted in several juridical proceedings that are yet to be finished. The article discusses the background for the prohibition, the following events and why the Christians protested the prohibition.

Keywords: Muslims, Islam, Allah, Malaysia.

Den malaysiske konflikten rundt bruken av ordet Allah om den kristne Gud er et nytt fenomen. Konflikten ble tilsynelatende initiert av malaysiske muslimer. Den kom først til uttrykk ved et forbud mot Bibler på malaysisk språk som trådet i kraft i 1981. Forbudet var begrunnet med at ordet Allah bare skulle brukes om den Muslimske Gud. Året etter ble forbudet modifisert slik at kristne kunne bruke biblene i hjemmet og i gudstjenester.¹ Siden har det vært strid om denne saken. Det store spørsmålet

1 Ng Moon Hing, «Allah-Word & the Alkitab: Fact Sheet (Revised),» Christian Federation of Malaysia, file:///C:/Users/ew/AppData/Local/Temp/Chronology%20on%20Allah%20word%20-%20revised%20March%202010.pdf.

er hvorfor dette oversettelsesproblemet ble så omstridt. Dette reiser flere spørsmål: (1) Hva er det egentlig som skjer? (2) Hvorfor er denne oversettelsen uakseptabel for Malaysiske muslimer? (3) Kunne andre oversettelser vært akseptable for de kristne? (4) Hva er konteksten for denne konflikten mellom kristne og muslimer? I drøftingen vil vi også berøre det overordnede problem hvorvidt en bør oversette ord for gud med begrepet Allah, men dette er et for stort tema for en inngående drøfting i denne sammenheng.

Malaysiske myndigheter forbyr de kristne å bruke ordet *Allah*

I 1981 forbød malaysiske myndigheter malaysiske Bibler. Dette forbudet ble imidlertid oppmyket året etter slik at Bibler kunne brukes i hjemmene og på gudstjenester.² 5. desember 1986 vedtok så den malaysiske regjering at muslimene skulle ha enerett på bruken av ordene «Allah», «Solat», «Baitullah» og «Kaabah» og de forbød de kristne å bruke dem i trykksaker. Dette inntraff etter at man litt tidligere samme år hadde påbudt de kristne å merke sine trykksaker med 'bare for kristne' hvis disse fire ordene var brukt i publikasjoner.³ På samme tidspunkt ble den indonesiske Bibelen forbudt.⁴ Malaysia er en føderasjon, og de enkelte delstater har innført lignende og mer omfattende forbud. Statene Kedah, Pahang, Penang, Selagor og Malaya forbød ikke-muslimer å bruke henholdsvis 54, 35, 40, 26 (eller 34) og 36 forskjellige ord. Blant disse var evangelium (*Injil*), apostel (*rasul*), profet (nabi), Guds Ord (*Firman Allah*),

2 Hing, «Allah-Word & the Alkitab: Fact Sheet (Revised).»

3 FMT «1986 Cabinet Decision Allowed Christians Use of 'Allah' on Condition, Says Judge» i: *Free Malaysia Today* 2021. «Kabinettvedtak av 16. mai 1986 har alt bestemt at ordet Allah er blant de ordene som det er forbudt for dem som ikke er muslimer. Ut over det er ordene Allah, Baitullah, Solat og Kaabah allerede kunngjort til bruk bare for den muslimske befolkning ifølge forskrift 15/85 og rundskriv KKDN S.59/3/6/A av 5. desember 1986. Derfor er det i ministerens forordning av 3. januar 2008 besluttet å fastholde dette forbudet slik det ble bestemt 18. oktober og 1. november 2001. Majlis Agama Islam Selangor, *Wajib Pelihara Kesucian Nama Allah* (2013), 32 (min oversettelse).

4 «Bibelen på Indonesisk med tittelen 'Alkitab' først forbudt i 1986 av innenriksdepartementet under loven for intern sikkerhet (ISA)» «Mohd Parizul bin Abu Khari, «Pandangan Jakim Terhadap Penggunaan Nama Allah Oleh Gereja Katolik Di Malaysia» (Universitas Islam negeri Sultan Syarif kasim Riau Pekanbaru, 2010).

tro (*iman*), åpenbaring (*wahyu*) og preken (*kutbah*).⁵ Om de kristne hadde funnet seg i dette ville det ha gjort Bibelen både utligjengelig og vanskeligere å forstå.

Malaysiske kristne nektet å føye seg

Disse beslutningene førte til sterke protester fra de kristne kirkene i Malaysia. Det var først og fremst det malaysiske bibelselskap som var i skuddlinjen, og de samlet derfor i 1985 kirkeledere fra alle kanter av Malaysia for å diskutere problemet. Det var også et oppfølgingsmøte i 1989 holdt i regi av «the Christian Federation of Malaysia». Begge møtene landet på konklusjonen om at bruken av ordet «Allah» burde og skulle videreføres, både i gudstjeneste og i bibeloversettelse.⁶ Det finnes også en rekke protester mot forbudet fra enkeltkristne, den mest kjente er kanskje argumentasjonen til Olaf Schumann fra 1992.⁷

- 5 Negeri Selangor har forbudt følgende ord for ikke-muslimer (1988): «Allah, Ilahi, Rasul, Fatwa, Firman Allah, Wahyu, Iman, Imam, Ulama, Mubaligh, Dakwah, Nabi, Hadith, Syariah, Injil, Sheikh, Ibadah, Qiblat, Salat, Kaabah, Haji, Khalifah, Kadi, Mufti, Wali». Selangor, *Wajib Pelihara Kesucian Nama Allah*, 39. «på 1980 takket har JAKIM som representerer myndighetene og den muslimske menighet i Malaya forbudt 36 ord som er forbudt å bruke for dem som ikke tilhører islam. Dette gjelder følgende ord: Akhirat, Dakwah, Ibadah, Kadi, Mufti, Syeikh, al Qur'an, Fatwa, Ilahi, Karamah, Nabi, Syariah, Al Sunnah, Firman Allah, Imam, Khalifah, Kiblat, Tabligh, Allah, Hadis, Iman, Khutbah, Rasul, Ulama', Adzan, Haj (Haji), Injil, Masjid, Shalat, Wahyu, Baitullah, Hauliak, Ka'bah, Mubaligh, Syahdah, Wali.» Mohd Farizul Bin Abu Khari, «Pandangan Jakim Terhadap Penggunaan Nama Allah Oleh Gereja Katolik Di Malaysia» (Universtias Islam Negeri Sultan Syarif Kasim Riau Pekanbaru, 2010), 24, with referece to Jurnal JAKIM Bagian Penyelidikan, Edisi khas JAKIM, Percetakan Nasional Malaysia Berhad, 2009. Hlm 2. min oversettelse. Se videre Munif Zairuddin Fikir Nordin, «The Identity of Religious Language in Malaysia» i: *American Journal of Humanitiies and Social Science* 2, nr. 8 (2018), 76.
- 6 Yonky Karman, «Problem Terjemahan Nama Tuhan Dalam Alkitab» i: *Veritas* 7, nr. 1 (2006), 1.
- 7 «I 1992 skrev Islam-forskeren Olaf Schumann et verk om uttrykket Allah på bakgrunn av denne kontroversen. Det er noen av hans konklusjoner som er viktige. For det første er ikke ordet Allah et egennavn, men et uttrykk for riktig tilbedelse. For det andre er ordet Allah ikke noe som muslimene har skapt, men et vanlig ord i arabisk som ikke er knyttet særskilt til en religion. Både jøder og kristne som snakket arabisk før islam oppstod brukte allerede ordet Allah., likenes var det for dem som ble innlemmet i arabiske riker. Det betyr at ordet *allah* – fra sin opprinnelse – ikke har vært benyttet eksklusivt av muslimer alene, men tvert imot tilhører alle som snakker arabisk. Ibid., 5 (min oversettelse).

Den juridiske prosessen som fulgte

I begynnelsen var forbudet et sovende vedtak som ikke ble iverksatt. Dette endret seg i 2008 da myndighetene innskjerpet det.⁸ Dette år ser vi flere saker som aktualiserer forbudet. Både enkeltindivider og organisasjoner var gjenstand for sanksjoner. Om våren inntraff en hendelse i Sepang: «Sarawakian Jill Ireland ... (had) arrived at the Sepang Low-Cost Carrier terminal on May 11, 2008, on a flight from Jakarta, Indonesia ... Ireland filed a judicial review application on Aug 20, 2008 after ministry enforcement officials confiscated her eight Christian educational audio compact discs which had carried the word 'Allah'.»⁹ Samme år ble det katolske ukebladet «the Herald» gjenstand for myndighetenes regulering da deres trykke-lisens var til fornyelse. Året etter inndro malaysiske myndigheter 15 000 bibler importert fra Indonesia. Indonesisk er i praksis det samme språket som malaysisk og alle indonesiske bibler bruker Allah som oversettelse av ord som betyr Gud. 10 000 av disse skulle til en malaysisk provins på Borneo, og 5000 til hovedstaden Kuala Lumpur. Det var innenriksdepartementet som den 2. feb. 2011 konfiskerte disse Biblene som blant annet organisasjonen Gideon hadde importert til Øst-Malaysia der det er mange kristne. Dette vakte betydelig oppmerksomhet. Lederen for *The Christian federation of Malaysia*, den anglikanske biskopen Ng Moon Hing, reagerte sterkt: «authorities are waging a continuous, surreptitious and systematic program against Christians in Malaysia to deny them access to the Malay Bible in Malaysia.»¹⁰ Den politiske mobiliseringen som fulgte i Øst-Malaysia var betydelig. Saken endte med en resolusjon fra Malaysias statsminister i 10 punkt som slo fast at Bibler på malaysisk og indonesisk kan bli trykket i Malaysia og importert til Malaysia. I Vest-Malaysia, der det er flest muslimer, måtte Biblens forside inneholde et kors og teksten «Christian Publication». Dette skulle likevel ikke være til hinder for reiser med en bibel i bagasjen fra Øst-Malaysia til Vest-Malaysia. Offentlig ansatte som ikke retter seg etter dette vil være gjenstand for korrigerende oppfølging. Dessuten skulle de 15 000 Biblene tilbakeleveres, dog etter

8 «Resultate av statsråd 16 mai 186 var beslutning om at ordet Allah var blant de ord som var forbudt å bruke blant dem som ikke tilhører religionen Islam. I tillegg er det besluttet at ordene Allah, Baitullah, Solat and Kaabah også er offentlig besluttet forbeholdt til bruk for muslimske menigheter» ifølge Warta PU (A) 15/82 og runbdskriv KKDN. S.59/3/6/A datert 5 Desember 1986 (min oversettelse). «Kabinettmøtet som ble avholdt 3 januar 2008 vedtok å opprettholde dette forbudet slik det ble vedtatt 18 oktober og 1 november 2006» Bin Abu Khari, «Pandangan Jakim Terhadap Penggunaan Nama Allah Oleh Gereja Katolik Di Malaysia», 31 (min oversettelse).

9 FMT «1986 Cabinet Decision Allowed Christians Use of 'Allah' on Condition, Says Judge.»

10 Yoong 2011, as quoted by choong Pui Yee and Joseph Chinyong Liow, «Negotiating Religious Freedom: Christianity in Muslim-Majority Malaysia» in *Protecting the Sacred, Creating Peace in Asia-Pacific*, redigert av Chaiwat Satha-Anad and Olivier Urbain (New Brunswick and London: Transaction Publishers, 2013), 118.

at de var påstemplet 'kristen publikasjon'.¹¹ Dette innebærer en betydelig snuoperasjon fra myndighetene. Dette fikk likevel en blandet mottakelse:

However, the response from the Christian community was not generally positive ... many Christian leaders remained sceptical as to whether the decision would be truly honored. The CFM's response on Aril 14 noted that the 'Ten Points' solution had only dealt with the impounding of the Malay Bibles but not with the government prohibition of the use of Allah by Christians. It also considered the different treatment of east and peninsula Malaysia, which the CFRM described as 'one country two policies,' to be confusing. The CFM believed that the proposals were a short-term prescription that did not address the root cause of the impoundment of the Malay Bibles.¹²

Fokuset i debatten om bruk av 'Allah' blant kristne kom til å bli på ukebladet Herald. Myndighetene fornyet lisensen deres på vilkår av at de avsto fra å bruke ordet 'Allah' i tekster trykket på malaysisk språk og at de sirkulerte ukebladet bare til kristne.¹³ The Herald gikk da til sak mot myndighetene (3. Feb. 2009). De hevdet det de anså som sin rett til å bruke ordet Allah i sine publikasjoner.¹⁴ Saken ble kjent som «the Kalimah Allah case». Retten dømte i favør av The Herald, men dette ble anket av myndighetene.¹⁵ I 2010 dømte høyesterett i favør av katolikkene, og tillot bruk av Allah i publikasjoner stilet til de kristne, men den tillot dette ikke når formålet var å

11 Lest 25.08.22 <http://domba2domba.blogspot.com/2014/01/penyelesaian-10-perkarakenyataan.html>

12 Yee and Liow, «Negotiating Religious Freedom: Christianity in Muslim-Majority Malaysia,» 120.

13 Jaclyn L. Neo, «What's in a Name? Malaysia's «Allah» Controversy and the Judicial Intertwining of Islam with Ethnic Identity» i: *International Journal of Constitutional Law* 12, nr. 3 (2014): 755.

14 «Kasuset som ble behandlet gjaldt anmodningen fra den katolske kirke av 3. februar 2009 om å videreføre vedtak i høyesterett i Malaysia vedrørende bruk av ordet Allah i stedet for ordet God som før» Bin Abu Khari, «Pandangan Jakim Terhadap Penggunaan Nama Allah Oleh Gereja Katolik Di Malaysia,» 1 (min oversettelse).

15 «I desember 2009 vedtok dommer Lau Bee Lan at Den katolske Kirke kan bruke navnet Allah i sine trykksaker og dette søksmålet har blitt behandlet inntil i dag. Parten JAKIM (Departementet Islam fremme i Malaysia) fastholdt at Den katolske kirke fremdeles ikke hadde rett til å bruke ordet Allah i kirkene eller i oversettelse av ordet Gud til Allah i sine trykte magasin, nemlig The Catholic Weekly» *ibid.*, 28 (min oversettelse).

evangelisere muslimer.¹⁶ Over høyesterett er det en appelldomstol. Når saken igjen ble anket, skrev «the Christian Federation of Malaysia» et notat til myndighetene der de ber om beskyttelse og tilslutning til sitt syn.¹⁷ Dette førte imidlertid ikke frem. I 2013 endret appellretten sakens retning og dømte i favør av myndighetene.¹⁸ 23. juni 2014 kom saken opp til doms ved en føderale domstol, men saken ble avvist og appellrettens dom ble stående. Det betyr at forbudet mot bruk av ordet Allah for ikke muslimer ble opprettholdt.

Avgjørelsen ble ikke vel mottatt blant de kristne. «The Christian Federation of Malaysia» og Den katolske kirke gav separate uttalelser der de fastslo at de ikke hadde til hensikt å føye seg etter domstolens beslutning (14. og 21. nov. 2013). De fastholdt argumentasjonen sin om at de hadde konstitusjonell religionsfrihet og at dette innebar at hvert religiøst samfunn hadde rett til å råde over sine indre anliggende

16 «Høyesterettsdommer (forsvarer teamet og den særskilte myndighet), eldste Lau Bee Lan, sa da han godtok Den katolske Kirkes anmodning 12. august 2009 at Den katolske kirke som anmodende part hadde rett til å gjøre dette under den føderale konstitusjon. Ifølge Eldsten Lau Bee Lan gir § 11(4) i den føderale konstitusjonen at det er en overtredelse dersom en person som ikke tilhører Islam bruker ordet Allah ovenfor den muslimske menighet for utbre sin religion. Men, sa han videre, det er ikke en overtredelse dersom en ikke muslim bruker dette ordet sammen med sine trosfeller for sitt eget religiøse formål.» *ibid.*, 2., med ref. til Jurnal JAKIM, Edisi khas JAKIM, Percetakan Nasional Malaysia Berhad, 2003. Hlm 5 (min oversettelse).

17 «Den kristne føderasjon i Malaysia som representerer mesteparten av kirkene i delstaten Jiran fremførte en anklage om at det var en systematisk forsøk på å undertrykke rettighetene til de Kristne i Malaysia. 'Vi ber myndighetene om å avslutte alle forordninger som forbyr publisering, distribusjon og bruk av Evangeliet. Vi ber også myndighetene om å forsvare og frede rettighetene vår til å bruke Bibelen' sier Den kristne føderasjon i Malaysia som sitert fra Associated press, Torsdag (31/3/2011)» (min oversettelse). <https://news.okezone.com/read/2011/03/31/411/440864/umat-kristen-malaysia-tuntut-persamaan>

18 “The High Court decided in favor of the applicants, whereas the Court of Appeal decided in favor of the government. The two courts diverged starkly in their treatment of three legal issues. The first is whether the use of the word «Allah» fell within the protected scope of religious freedom under the constitution. The second is whether the restriction could be justified under public order grounds. The third issue concerns the meaning and implication of article 3 (1), which declares Islam to be the religion of the Federation, but also guarantees that other religions can be practiced in peace and harmony.» Neo, «What’s in a Name? Malaysia’s “Allah” Controversy and the Judicial Intertwining of Islam with Ethnic Identity», 755.

(Constitution of Malaysia §11:3).¹⁹ Saken drøftes siden regelmessig i rundskriv fra *The Christian Federation of Malaysia*.

Også jurister har kritisert dommen for å fokusere ensidig på om loven om trykking og publisering var blitt overholdt av ministeren i forbindelse med vedtaket om forbud for bruken av ordet 'Allah', snarere enn å se på om minoritetenes religiøse menneskeretter var blitt undertrykt (jfr. § 11:4 i grunnloven).²⁰

In essence, the Court simply supported the Ministerial decision by applying the reasoning of the Ministry itself laid out in the Ministry's letter to the Respondent without regard for analysing the submissions of the Respondent, and thus came out perceptibly biased in favour of measures which, in its view, would help preserve one religion.²¹

19 «Begge, dvs erkebiskopen av Kuala Lumpur Katolske Kirke (21. oktober 2013) of den kristne føderasjon av malaysia (14. oktober 2013), har laget utredninger om at bruken av Bibelen som innebærer bruk av ordet Allah vil bli videreført i gudstjenester og bli praktisert mellom kirkemedlemmer som snakker Malay slik det har vært gjort i fredelige former uten hindring og problemer i lang tid. Tvang til å stoppe bruken av Bibelen for de som er kristne i Malaysia og de som har gudstjeneste er i strid med den malaysiske konstitusjon § 11 om religionsfrihet der avsnitt 3a sier at 'hver religiøs retning har rett til å styre sin egen religion» (Statement by the Christian federation of Malaysia by Rev. Dr. Eu Hong, Seng Pengerusi dan Jawatankuasa Eksekutif, Persekutuan Kristian Malaysia) (min oversettelse).

<http://cfmsia.org/wp-content/uploads/2018/03/2014-12-CFM-Kenyataan-Media-Respon-CFM-terhadap-kenyataan-MAIS-BM-8-Dec-2014.pdf>

20 «In its judgment, the Court showed a lack of appreciation that the issue at hand is not simply one relating to the exercise of a discretionary power by the Minister under the Printing Presses and Publication Act 1984 (PPPA), but one which strikes at the heart of religious freedom guaranteed by the Malaysian Constitution, and which also calls into question the constitutional validity of state laws prohibiting use of certain Islamic words among non-Muslims ostensibly authorised under Art. 11 (4) of the Constitution. A judicial review on an exercise of Ministerial discretion in such a context must therefore go beyond the mere question of whether the power was exercised arbitrarily and unreasonably, and consider whether the specific restriction itself was *necessary* for the purpose it was intended to serve, and whether the measure taken was *proportionate* to the purpose so intended. Without such an analysis, the Court of Appeal failed to offer any helpful guidance on how the executive should consider the «public order / national security» ground in the context of such a draconian measure imposed which has the effect of violating a fundamental liberty. Access date 19/9-2022. <https://www.loyarburok.com/2014/01/15/courtofappeal-kalimahallah/>

21 Access date 19/9-2022. <https://www.loyarburok.com/2014/01/15/courtofappeal-kalimahallah/>

En skulle kanskje tro endelig dom i saken skapte ro rundt rettsbildet, men det er ikke tilfelle. Den tidligere nevnte saken til Jill Irland har de siste to årene gitt saken en ny vending. Hun fikk i lavere rett bare medhold på et par punkt. Dette var imidlertid ikke nok for henne og hun anket saken:

The court, however, made no ruling on her constitutional rights, prompting Jill to file a judicial review with the Court of Appeal. Consequently, the case was remitted to the High Court where it was resolved in favour of Jill on 10 March 2021. In her final judgement, Justice Nor Bee Ariffin affirmed Jill's constitutional right to freedom of religion and education, as well as the right against religious discrimination, and declared the Home Ministry's 1986 directive banning the word Allah in Christian publications to be unlawful and unconstitutional.²²

Høyesterett hadde da i denne saken som var av privat karakter der oppbevaring til eget bruk var i fokus endret rettstilstanden for de Kristne. Myndighetene responderte raskt på dommen:

The government has filed an appeal over the High Court's ruling that allowed non-Muslims to use the word «Allah» and three other words for teaching purposes. Solicitor-General Datuk Abdul Razak Musa confirmed that the appeal was filed on March 12 by senior federal counsel Shamsul Bolhassan at the Court of Appeal's registrar's office.²³

Det er den føderale appell-retten som igjen skal avgjøre saken. Det er tydelig at det er to fløyer i rettsystemet i Malaysia, og det er uklart hvilke utfall saken til sist vil få og om det vil skape ro. Etter mitt skjønn er det liten grunn til å tro at vi har hørt siste ord.

Hvorfor er spørsmålet komplisert fro domstolene? Den Malaysiske konstitusjon som bakteppe

Bakteppet for konflikten om bruken av ordet Allah er en divergens i Malaysias konstitusjon. På den ene siden er Islam Malaysias statsreligion. Islam er så sammenvevet med kulturen til Malayene at konstitusjonen sier at du bare kan være Malay hvis du er muslim. Denne identifikasjonen mellom religion og etnisitet finner

22 Mansor, «The 'Kalimah Allah' Debate: Competing Narratives in Politics, Law and Religion» i: *ICR Journal* 13, nr. 1 (2022), 113.

23 New Straits Times, March 15, 2021.

vi en del av konstitusjonen som definerer begreper (§160.2).²⁴ På den andre siden har vi bestemmelser om harmoni mellom ulike etniske grupper og ulike religioner. Konstitusjonen sier uttrykkelig religionsfrihet som en fundamental rettighet (§3.1 og §11.1).²⁵ Det er videre et forbud mot misjon som er innrettet mot muslimer (dvs. mot alle Malayer, §11,4).²⁶ Den siste paragrafen rammer selv muslimske minoriteter som ønsker å propandere for sitt syn. Derfor har Neo rett:

There are two competing ideologies embedded in Malaysia's constitutional system: one proclaims the ethnic nation based on the ideology of «one race, «one language, and one religion,» and the other aspires to a pluralistic and multiethnic nation capable of accommodating «many races, many languages, and many religions.»²⁷

Denne dikotomien deler landet i *to* deler. Den ene består av 'bumiputra' (landets barn) dvs. malayene som etter loven pålegges å snakke Malay og å være muslimer. Den andre delen er ikke-malayer, som bør tilbe på andre språk, slik at de ikke 'forleder' muslimer vekk fra Islam til frafall.

Denne dikotomien er også reflektert i det juridiske system i Malaysia. Alle Islamske tema er skal behandles av sharia-domstoler. ²⁸ Dette inkluderer familierett, arv, religiøse institusjoner, religiøse reguleringer og religiøse lover. Sharia-domstolen har til og med «... the control of propagating doctrines and beliefs among persons professing the religion of Islam».²⁹ Det vil i praksis si at ikke-muslimers misjonsvirksomhet som retter seg mot muslimer kan falle inn under domstolens kompetanseområde. Det er statsoverhodene (the sultans) i delstatene, og over dem kongen (Yang di-Pertuan Agong), som er høyeste muslimske myndighet henholdsvis i sine respektive delstater

24 § 160:2, point 26 «'Malay' means a person who professes the religion of Islam, habitually speaks the Malay language, conforms to Malay custom and ...» Malaysia's Constitution, «Malaysia's Constitution of 1957 with Amendments through 2007,» ed. Malaysia (2007).

25 § 3:1 «Islam is the religion of the Federation; but other religions may be practised in peace and harmony in any part of the Federation.» § 11:1 «Every person has the right to profess and practise his religion and, subject to Clause (4), to propagate it.» Malaysia's Constitution *ibid.*

26 § 11:4 «State law and in respect of the Federal Territories of Kuala Lumpur, Labuan and Putrajaya, federal law may control or restrict the propagation of any religious doctrine or belief among persons professing the religion of Islam.» Malaysia's Constitution *ibid.*

27 Neo, «What's in a Name? Malaysia's «Allah» Controversy and the Judicial Intertwining of Islam with Ethnic Identity,» 753.

28 § 121:1A «The courts referred to in Clause (1) shall have no jurisdiction in respect of any matter within the jurisdiction of the Syariah courts.»

29 <http://www.commonlii.org/my/legis/const/1957/24.html>

og i Malaysia.³⁰ De muslimske sharia-domstolene holder seg ikke til indremuslimske anliggende. Dette er fra deres perspektiv naturlig ettersom ekteskap mellom mennesker fra ulike religioner er et anliggende som angår sharia lovgivningen. I puristisk Islam er de kristne kalt dhimmi, og underlagt sharia. Skille mellom det religiøse og det sekulære anerkjennes ikke. Derfor har malaysiske Bibler kommet i søkelyset også i sharia-domstoler, noe som har resultert i konfiskering av malaysiske og kanskje særlig indonesisk språklige Bibler.

Finnes det bare en mulig oversettelse?

Hva er det så som gjør at de kristne kjemper så hardt for retten til å bruke det arabiske ordet 'Allah' i sine malaysiske Bibler? Finnes det ikke andre mulige alternativer? Oversettelse av ordet Gud til ulike språk er komplisert. Man kunne selvfølgelig ha brukt det hebraiske, arameiske eller greske ordet for Gud (θεός, אֱלֹהִים, אֱלֵּים and אֱלֹהִים). Men de fleste språk har ingen relasjon til Hebraisk og Gresk, slik at disse ordene ville ha blitt oppfattet som fremmed. Derfor har en i de fleste tilfeller brukt ord fra det språket en oversetter til. Men ord benyttet om lokale guder kan ofte ha konnotasjoner som er fremmed for det bibelske gudsbildet. Dette er ikke en ny problemstilling. Begrepene som er brukt om Gud i Det gamle og nye testamentet brukes om mange ulike guder knyttet til ulike religiøse kulturer (Astarte, Baal, Zeus, etc.). Disse ordene har derfor også i Bibelen en videre referanseramme enn den bibelske Gud alene.

Fordi dette er en sammensatt problemstilling, finnes det mange ulike måter å oversette Guds navn på. «Sometimes God's name has been borrowed from a neighbouring or a related tribal language. Sometimes it has been borrowed from a trade or a colonial language».³¹ Det finnes mange oversettelsesmuligheter: (1) Generiske ord for 'gud', (2) navn på en lokal gud fra et lokalt språk, et nabospråk, et handelsspråk eller språket til koloniherrne, eller (3) en kan bruke språkets byggesteiner for å skape nye ord for gud. Det ordet man velger kan være fra dagligspråk, godt kjent, kjent, forståelig eller ukjent. Det kan representere en ide, en setning, eller et endret navn for en Gud. Uansett hva man velger er det ulemper forbundet med valget.

30 §3:2 «In every State other than States not having a Ruler the position of the Ruler as the Head of the religion of Islam in his State in the manner and to the extent acknowledged and declared by the Constitution of that State, and, subject to that Constitution, all rights, privileges, prerogatives and powers enjoyed by him as Head of that religion, are unaffected and unimpaired; but in any acts, observances of ceremonies with respect to which the Conference of Rulers has agreed that they should extend to the Federation as a whole each of the other Rulers shall in his capacity of Head of the religion of Islam authorise the Yang di-Pertuan Agong to represent him.» Malaysia's Constitution «Malaysia's Constitution of 1957 with Amendments through 2007.»

31 Jacob A. Loewen, «Translating the Names of God: How to Choose the Right Names in the Target Language» i: *Practical Papers for the Bible Translator* 36, nr. 2 (1985), 202; ibid.

I det språkområdet som Malaysia inngår i (Indonesia, Singapore, Brunei og Malaysia) er malay det viktigste handelsspråket. Selv om teknisk språk i malaysisk ofte er hentet fra europeiske språk, er det ingen tradisjon for å hente religiøst språk fra de tidligere koloniherrene.

Malaysisk språk har polynesiske røtter, men det henter mye av sitt religiøse vokabular fra Sanskrit, Tamilsk eller Arabisk. Dette kunne åpnet for mange mulige oversettelser av ordet Gud i den malaysiske Bibel. Man kunne brukt det polynesiske *antua*. Et tilsvarende begrep (*hantu*) brukes om gjenferd i dagligtalen. Man kunne valgt *dewa* som er fra sanskrit. Det har imidlertid en hinduistisk overtone og har konnotasjonen 'avgud' blant malaysiske kristne i dag. En annen mulighet er det arabiske *ilah* (إله), et ord som er i bruk i malaysisk og kan oversettes «guddom, gud eller avgud». Det brukes om gud i den muslimske bekjennelse: «Det er ingen gud (*ilah*) uten Allah». Det er alminnelig å se på betegnelsen «Allah» som den bestemte formen av orde «ilah».

Da kristendommens først kom til Malaysia, var malayene i stor grad muslimske. Dette gjordet antagelig valget av de arabiske ordet 'Allah' til den naturlige oversettelsen av ord som betyr Gud. Denne oversettelsen har vært tilnærmet enerådende i malaysiske Bibler fra første stund. At man valgte denne oversettelsen av ordet Gud har en lang historie som begynner på den arabiske halvøy. På arabisk ble ordet Allah (الله) brukt om den høyeste Gud i førmuslimsk tid. Muhammed var antagelig ingen innovatør når han begynte å bruke Allah om Gud i Koranen.³² I århundrene etter Muhammed ble Allah brukt om Gud i arabiske bibler.³³ Denne oversettelsen ansees ofte å skape harmoni mellom kristne og muslimer. Det har inntil nylig vært uproblematisk fordi Koranen presenterer Abraham (Sure 2:136), Moses, Jesus (Sure 2:87), og noen andre jødiske profeter (Sure 2:136) som muslimske profeter som alle trodde på muslimenes Allah. Kristne og jøder ble regnet som *dhimmi* fordi de tilba den eneste sanne Gud, selv om de Kristne har et gudsbilde som i noe grad avviker fra muslimenes. Ordet 'Allah' som oversettelse av det generiske ordet 'gud' er ikke direkte lånt fra arabisk av de kristne i Malaysia. Det er den muslimske malay-kulturen som tok det arabiske ordet for Gud og gjorde det til sitt. Deretter lånte kristne det til bibeloversettelsene

32 Hartmut Bobzin, « «Allah» Oder «Gott»? Über Einige Terminologische Probleme Im Spiegel Rezentler Islamischer Koranübersetzungen Ins Deutsche » i: *Münchener Theologische Zeitschrift* (2001): 22. sier at sure 29:61-65 omtaler ikke-muslimer som ber til Allah på Muhammeds tid men da i en mer polyteistisk setting. «we know from ancient inscriptions that Arabic-speaking Christians were using the form Allah before the rise of Islam. This is evident from inscriptions on tombs and from pre-Islamic inscriptions in the ruins of the church at Umm al-Jimal, Jordan.» Rick Brown, «Sharing the Message «with Courtesy and Respect» (I Peter 3:15) Who Is «Allah»? » i: *International Journal of Frontiers Mission* 23, nr. 2 (2006), 80.

33 Kenneth J. Thomas, «Allah in Translation of the Bible» i: *Technical Papers for the Bible Translator* 52, nr. 3 (2001), 301-306.

sine. Ordet Allah er imidlertid ikke enerådende som oversettelse for ordet gud i dette område. Noen lokale språk har hentet lokale eller indiske ord for gud til sine Bibeloversettelser (f.eks. Javanesiske). Det var derfor ikke noen selvfølge at man skulle velge Allah som oversettelse for ulike begrep brukt om Gud i den kristne Bibel. Det finnes eksempler på kristne som finne det problematisk å bruke ordet Allah om Gud, fordi det identifiserer den kristne Gud med Allah, muslimenes Gud. Dette er mer fremtredende i Indonesia enn i Malaysia. Det må innrømmes at det ligger en fare for religionsblanding ved bruk av ord hentet fra en annen religiøs kontekst. Men overføring av gudsforståelse fra en religion til en annen skjer like mye fordi de som blir omvendt bringer med seg tankestoff fra sin fortid. Det er åpenbart at dette har skjedd mange steder i Sør-Amerika, selv om man der har valgt det spanske ordet *Dios* som betegnelse på Gud. Når man viderefører et lokalt navn blir det kanskje i større grad fokus på at man må gi nytt innhold til dette ordet, og det kan derfor få motsatt effekt. Det er åpenbart større problemer knyttet til gudsbegrep fra sanskrit fordi indisk religion har monistiske virkelighetsforståelse og derved gudsbegrep som ligger lenger fra den kristne forståelse av Gud enn den muslimske forståelsen av Allah gjør. At muslimene gjør krav på ordet Allah betyr ikke at de har enerett på det, like lite som norske kristne har enerett på ordet gud. Min personlige erfaring er at kristne indonesere som vokste opp som kristne legger noe litt annet i ordet Allah, enn de med muslimsk bakgrunn. Det er vel kanskje fordi de kristne har suksess med sin forkynnelse av en kristen Allah at problemet har oppstått i Malaysia.

Malaysisk bibeloversettelsestradisjon

Samtidig som det finnes alternativ er det nødvendig å sette saken inn i et større perspektiv. Bruken av ordet Allah om Bibelens Gud har lang tradisjon blant de kristne i Malaysia. Albert Cornelius Ruyl var den første som oversatte deler av bibelen til malaysisk og han oversatte nettopp ved bruk av ordet «Allah»:³⁴

34 Cornelius Ruyls oversettelse av Matteusevangeliet var ferdig i 1612, og vi vet at en versjon av dette ble trykket i 1629. Det ble senere revidert og trykket sammen med en oversettelse av Markusevangeliet i 1638. Daud Sosilo, «Celebrating 400 Years of Ruyl's Malay Translation of Matthew's Gospel» i: *The Bible Translator* (2013).

- Itula jang mulahan Euangelium Jesu Christi, jang anak Allah (Mark 1:1)
- Dette (er) begynnelsen av evangeliet (om) Jesus Kristus, som (er) Guds sønn (min oversettelse)



Ruyl's overettelse publisert i 1651, antagelig etter en revisjon gjort av Justus Heurn.³⁵

Da oversettelsen av Bibelen var fullført i 1691 ble ordet Allah videreført som oversettelse for Gud [*Elohim*, *El* (Hebraisk), *Elah* (Arameisk) and *Theos* (Gresk)]. Denne oversettelsen er senere brukt i alle større bibeloversettelser i Malaysia og Indonesia. De kristne i Malaysia og Indonesia bruker ordet allah annerledes enn muslimene. Det er gjennomgående at uttrykket «Guds Sønn» oversettes *Anak Allah* (Alkitab today's Malaysian version, alkitab PB Melayu Baba) eller *Putra Allah* (Kitab suci Zabur dan Injil Bahasa Malaysia, 1Joh 4:15; *anak*=barn, *putra*=sønn). Når det kommer til generisk bruk av ordet om fremmede guder skiller indonesiske og malaysiske oversettelser lag. Indonesiske bibler buker ordet *allah* om 'andre guder' (*allah lain* Deut 5:7, den nye Indonesiske oversettelsen [NIT]) og flertall (*allah-allah*, Gal 4:8 NIT). De kan også gjøre ordet om til et adjektiv som betyr 'guddommelighet' (*ke-Allah-an*, Kol 2:9, NIT). Her er de malaysiske oversetterne mer forsiktig og finner andre alternativ, ofte ved bruk av ordet *Tuhan* (=Herre), det vi si at en oversetter: «Du skal ikke ha andre *Herrer* enn meg». Den gamle Indonesiske oversettelsen er også mer forsiktig og bruker begrepet *ilah lain* om andre guder (Deut 5:7) og *ilahi* om guddommelighet. Det siste finner vi også eksempler på i den nye Indonesiske oversettelsen (2 Kor 11:2). Det er derfor rett å si at selv om det generiske ordet for 'gud' kan oversettes ulikt på malaysisk, så er det en entydig tradisjon at ord som henviser til den kristne Gud entydig har blitt oversatt med 'Allah'. Det er derfor stor tradisjonstynge bak denne oversettelsen og en medfølgende religiøs følelse knyttet til nettopp dette ordet for kristne i hverdagen når de ber 'vår far' ('Fader vår'): «Allah bapa, du som er i himmelen».

35 Robert Hunt, «The History of the Translation of the Bible into Bahasa Malaysia» i: *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 62, nr. 1 (1989): 35; faximile from Norlia bt Salleh, «The History of the Translation of the Bible into Bahasa Malaysia», <https://institutkajianborneo.wordpress.com/2015/01/09/the-history-of-the-translation-of-the-bible-into-bahasa-malaysia/>.

Gjensidig frykt som driver bak konflikten

For de kristne er oversettelsen av ordet Gud en del av et større bilde. Fra rundt år 1900 vokste det frem en islamistisk bevegelse fra Egypt og Pakistan. Denne bevegelsen fikk sakte vind i seglene og førte til samfunnsomveltninger blant annet i Det sjiamuslimske Iran. Bevegelsen kom også til det hovedsakelig sunnimuslimske Malaysia. Samtidig er det ingen tvil om at de kristne kirkene har styrket seg i sør-øst Asia.

Muslimene frykter at kristendommen skal vokse uhemmet

Det er en tydelig antimisjonsbevegelse i Malaysia. Denne retter seg mot omvendelse av muslimer og da primært mot kristen misjon. Under dette ligger det en frykt for at de kristne kirkene skal vokse hurtigere enn muslimene. Dette kommer fra tid til annen til uttrykk i media. Presidenten i Pertubuhan Muafakat Sejahtera Masyarakat Malaysia (Muafakat) ... Abdul Karim Omar gav i 2014 uttrykk for følgende:

«According to our research, the percentage of Christians increases by a huge amount every decade,» he said at a seminar on the use of the word Allah and Christology at Universiti Teknologi Mara (UiTM) today. He said the latest statistics showed that the number of Christians in Malaysia stands at less than 10% of the population, while Muslims are more than 60%. «But if Christianisation continues, by 2100, there will be an equal number of Christians and Muslims – 40%. And it will continue to increase», he said.³⁶

Nå er antallet Kristne i Malaysia i dag litt i overkant av 9%.³⁷ At dette oppleves som en trussel for muslimene er likevel i noen grad forståelig dersom vi ser på statistikken i det 20. århundre. Kirkeveksten i Malaysia har vært betydelig frem til ca. år 2000.³⁸

	1921	1931	1970	1980	2000
Kristne	1,7%	1,9%	2,5%	4,8%	9,1%
Muslimer	57,1%	52,5%	53,3%	54,8%	60,4%

36 Malaysian Insider, «If Christians Continue to Grow, They Will Outnumber Us by 2100, Says Muslim Group» i: *The Malaysian Insider* 2014.

37 Britannica.

38 Heidi Dahles, «In Pursuit of Capital: The Charismatic Turn among Professional Class in Malaysia» i: *Asian Ethnicity* 8, nr. 2 (2007).

Etter 2000 viser statistikken imidlertid en utflating av den kristne veksten. Den offisielle folketellingen fra 2020 viser om lag 9% kristne, altså om lag det samme som ved folketellingen i 2000.³⁹ Om tallene fra 2020 representerer en reell utflating, eller om det representerer friserte tall er vanskelig å vite. I utgangspunktet er tallene fra 2000 og 2020 hentet fra folketellinger, men det er kjent at politisk betente tall ikke alltid når igjennom på nasjonalt nivå i denne regionen. Det er også uklart om kristne malayer teller med, og om deres omvendelse registreres. Loven forbyr jo en malay å endre religion fra Islam til noe annet.

Moderniseringen av samfunnet er et annet element i denne utviklingen:

Successful and sustained inter-cultural interactions have led to some linguistic and cultural syncretism, as well as cross-cultural assimilation such that the idea of a «Malay custom» is now increasingly nebulous. This is exacerbated by the onslaught of Western modern trappings. Persons of Malay origins, especially the younger generation, are as likely to don jeans and eat at McDonald's, as their non-Malay Malaysian counterparts. With the dissolution of previously established differences, religion becomes the main and possibly only consistently strong identifier that ethnic-nationalists can rely upon to maintain the distinction between Us and Them.⁴⁰

Når klesdrakt slutter å skille folkegrupper og du får større grad av tverrkulturelle ekte-skap, da er steget fra den ene til den andre religionen mindre. Forbudene mot å bruke såkalte islamske ord i kristen sammenheng må sees i denne kontekst, som et forsøk på vern mot kristen misjon. Dette uttales ganske tydelig fra islamsk hold: «... bruk av ordet «Allah» i ikke-muslimske bøker kan forvirre muslimer og kan tilskynde dem til frafall (murtad).»⁴¹ For muslimer er 'fracfall' utilgivelig, og mange muslimske statsansatte vil derfor ikke bidra til at søknader om skifte av religion blir godkjent.

39 https://www.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemByCat&cat=117&bul_id=akliVWdIa2g3Y2VubTVSMkxmYXp1UT09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVVSZkl-WdzQ4TlhUUT09

40 Neo, «What's in a Name? Malaysia's «Allah» Controversy and the Judicial Intertwining of Islam with Ethnic Identity,» 766.

41 Heru Adriyanto, «Pelai Kata Allah, Ratusan Alkitab Ri Disita Malaysia» i: *Berita satu* 2014 (min oversettelse).

De kristne frykter for undertrykkelse og å bli underlagt Sharia-lovgivning

I år 2000 uttalte Ponniah som er biskop I vest-Malaysia:

Generally Christians feel fear because of the challenge of Islam. With the Islamic resurgence and Islamization goes a greater awareness of Islam among Christians. But this awareness is coupled with anxiety that the country is moving towards becoming an 'Islamic state'. Already Islamic ideology dominates almost every aspect of daily life.⁴²

Det er ikke bare de kristne som har styrket sin stilling i Malaysia, det har også konservativ og ortodoks Islam. Denne bevegelsen har både en religiøs og en politisk fløy. I mye større grad enn de kristne gjør konservative muslimer seg gjeldende i politikken nasjonalt. De kristne frykter særlig at muslimske sharia domstoler intervensjoner ovenfor kristne. Dette har skjedd i forbindelse med bibelimport, omvendelse og i forbindelse med tverrkulturelle ekteskap. I Malaysia er religiøs tilhørighet en del av personalia i den offentlige administrasjonen. For å skifte religion må en derfor søke om dette for å få det offentlig registrert.

A recent Malaysia Federal Court ruling that apostasy cases should be heard in Sharia courts has led to disappointment for the country's Christians, but determination from Islamic groups to prevent Muslims from converting out of their faith. Members of the Sarawak Evangelical Christian Association (SECA) said they're troubled over the court decision because it violates freedom of religion guarantees in the country's constitution.⁴³

Det er denne utviklingen som bekymrer de kristne mest, men samtidig må det ikke underslås at de kristne i generasjoner har bedt til den allmektige, til Allah vår far i himmelen. Å endre dette til et annet ord for gud er en stor endring som er følelsesmessig vanskelig.

42 Moses Ponniah, «The Situation in Malaysia» i: *Transformation* 17, nr. 1 (2000): 32.

43 Garry Lane, «Malaysia: Sharia Courts to Judge Christian Conversion» i: *CBN NEWS* 2018.

Konklusjon

Kampen om oversettelsen av ordet Allah er ikke over i Malaysia. Den kan godt spre seg også til andre land. Det er åpenbart en muslimsk majoritet som står mot en minoritet. Mens kristen misjon blir uglesett, forbudt og sanksjonert, blir omvendelse i motsatt retning applaudert. Dette utgjør en stor trussel mot religionsfriheten i Malaysia. Det er å håpe at Malaysia vender tilbake til religionsfrihet som prinsipp og at det ikke blir flere saker av denne typen. Slik utviklingen er, tror jeg dessverre ikke at det er dette som kommer til å skje. Konflikten mellom kristne og muslimer minsker ikke akkurat i styrke hverken i Malaysia eller i resten av verden. Det er dette litt dystre bilde som er bakgrunnen for det som skjer i denne debatten.

Vi har i drøftingen berørt spørsmålet om bruken av Allah i oversettelser av Bibelen er fornuftig i en muslimsk kultursfære. Her kan man ikke se bort fra flere hundre års lokale tradisjon. Endring av benevnelsen for Gud til noe annet enn Allah i Malaysia er et svært inngripende tiltak for den troende, da det berører det intime forhold til Gud i bønn. Men selv om en skulle se bort fra lokale tradisjoner i Malaysia og diskutere hva som er den beste oversettelsen, er jeg usikker på om en kunne finne en bedre oversettelse i et miljø preget av Islam. Etter mitt skjønn er importerte eller konstruerte ord for Gud mindre tjenlige enn lokale ord som alt finnes i språkmiljøet. Det var det de første misjonærene i Malaysia falt ned på, og det ser for meg ut som bruken av ordet Allah har tjent kirkene i Malaysia vel i årene som har gått siden.